

Oikeustapauskokoelma

Asia C-582/21

FY

vastaan

Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Białej

(Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawien esittämä ennakkoratkaisupyyntö)

Unionin tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 9.4.2024

Ennakkoratkaisupyyntö – Unionin oikeuden periaatteet – SEU 4 artiklan 3 kohta –
Vilpittömän yhteistyön periaate – Menettelyllinen autonomia – Vastaavuus- ja
tehokkuusperiaate – Periaate, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava unionin oikeuden
mukaisesti – Kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään ylimääräisestä muutoksenhausta, jolla
lainvoimaisella tuomiolla päätetty siviilioikeudellinen menettely voidaan aloittaa uudelleen –
Perusteet – Perustuslakituomioistuimen myöhempi ratkaisu, jossa todetaan perustuslain
vastaiseksi kansallisen oikeuden säännös, jonka perusteella tämä tuomio on annettu –
Toimintamahdollisuuden epääminen oikeudenvastaisuuden vuoksi –
Kyseisen muutoksenhakukeinon laaja soveltaminen – Myöhemmästä unionin tuomioistuimen
tuomiosta, jossa lausutaan unionin oikeuden tulkinnasta SEUT 267 artiklan nojalla, johtuva
väitetty unionin oikeuden rikkominen – Direktiivi 93/13/ETY –
Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Yksipuolinen tuomio –
Sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta ei ole selvitetty viran puolesta

- Jäsenvaltiot – Velvoitteet – Tarvittavien muutoksenhakukeinojen käyttöön ottaminen
tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi – Jäsenvaltioilla ei ole velvollisuutta säätää
ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista, joiden avulla lainvoimaisella tuomiolla päätetty
menettely voidaan aloittaa uudelleen tulkintaa koskevan ennakkoratkaisutuomion
seurauksena
(SEU 19 artiklan 1 kohdan toinen alakohta)*

(ks. 34 ja 35 kohta)

- Jäsenvaltiot – Velvoitteet – Oikeusvoima – Vastaavuus- ja tehokkuusperiaate –
Kansallisen oikeuden säännös, jonka perusteella lainvoimaiseksi tullut tuomio on annettu, on
jäsenvaltion perustuslain vastainen – Kansallisen oikeuden mukainen ylimääräinen
muutoksenhakukeino, jonka avulla voidaan aloittaa uudelleen lainvoimaisella tuomiolla
päätetty menettely – Kansallisella tuomioistuimella ei ole velvollisuutta ulottaa tätä
muutoksenhakukeinoa unionin tuomioistuimen tuomiossa todettuun unionin oikeuden
rikkomiseen
(SEU 4 artiklan 3 kohta ja SEUT 267 artikla)*

(ks. 41, 43–58 ja 59 kohta sekä tuomiolauselman 1 kohta)

3. *Kuluttajansuoja – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13 – Kansallisen tuomioistuimen velvollisuus tutkia viran puolesta sen arvioitavaksi saatetussa sopimuksessa olevan ehdon kohtuuttomuus – Menettelynormi, joka koskee kansallisia tuomioistuimia*
(Neuvoston direktiivi 93/13)

(ks. 66 kohta)

4. *Kuluttajansuoja – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13 – Keinot kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi – Menettelyllinen autonomia – Asianosaisen toimintamahdollisuuden lainvastainen epäminen oikeudenvastaisuuden vuoksi – Kansallisen oikeuden mukainen ylimääräinen muutoksenhakukeino, jonka avulla voidaan aloittaa uudelleen lainvoimaisella tuomiolla päätetty menettely – Yksipuolinen tuomio, jossa hyväksytään maksamismääräyshakemus tutkimatta kyseessä olevan sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta – Vastaavuusperiaate ei voi edellyttää tällaisen uudelleen aloittamista koskevan oikeuden myöntämistä tässä tilanteessa – Tehokkuusperiaatteen noudattaminen – Sellaisten menettelysääntöjen, joilla voidaan taata kuluttajien oikeuksien kunnioittaminen, välttämättömyys*
(Neuvoston direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta)

(ks. 71, 73–76 ja 84 kohta sekä tuomiolauselman 1 kohta)

Tiivistelmä

Unionin tuomioistuin, joka käsittelee Sąd Okręgowy Warszawa-Pragan¹ (Varsova-Pragan alueellinen tuomioistuin, Puola) esittämää ennakkoratkaisupyyntöä, tulkitsee suuren jaoston kokoonpanossa SEU 4 artiklan 3 kohtaa² sekä vastaavuusperiaatetta ja periaatetta, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava unionin oikeuden mukaisesti, kuluttajien suojelemiseen kohtuuttomilta sopimusehdoilta liittyen tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittajan kuluttajasopimukseen perustuvan vaatimuksen yksipuolisella tuomiolla hyväksynyt kansallinen tuomioistuin ei se ole tutkinut viran puolesta, onko tässä sopimuksessa mahdollisia kohtuuttomia ehtoja, ja näin laiminlyönyt sille direktiivin 93/13³ nojalla kuuluvia velvoitteita.

Pääasiassa FY teki luottoja myöntävän Profi Credit Polska S.A. -yrityksen kanssa kulutusluottosopimuksen. Luoton takaisinmaksun vakuudeksi FY antoi allekirjoittamansa avoimen vekselin, jonka Profi Credit Polska myöhemmin täydensi.

¹ Jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.

² Tässä säännöksessä vahvistetaan vilpittömän yhteistyön periaate, jonka mukaisesti menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, eivät saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia luonteeltaan jäsenvaltion sisäisiä oikeussuojakeinoja (vastaavuusperiaate), eivätkä ne saa olla sellaisia, että unionin oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate).

³ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29). Kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on muun muassa säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Direktiivin 7 artiklassa jäsenvaltioille asetetaan velvollisuus säätää riittäviä ja tehokkaita keinoja ”kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa”.

Tämän jälkeen Profi Credit Polska nosti toimivaltaisessa alioikeudessa kanteen, jossa vaadittiin maksamaan luoton jäljellä oleva määrä korkoineen. Kannekirjelmään oli liitetty ainoastaan mainittu vekseli ja pääasiassa kyseessä olevan luottosopimuksen päättämistä koskeva ilmoitus. Kyseistä sopimusta ei esitetty.

Alioikeus antoi yksipuolisen tuomion, jossa FY velvoitettiin maksamaan Profi Credit Polskalle vekselissä mainittu summa laillisine viivästyskorkoineen ja joka perustui yksinomaan tähän vekseliin ja kannekirjelmässä olleisiin toteamuksiin.

FY ei hakenut takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon, josta tuli lainvoimainen tätä koskevan määräajan päättymisen jälkeen.

FY katsoi, että alioikeus ei ollut ottanut huomioon direktiiviä 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut⁴, hyväksyessään Profi Credit Polskan vaatimuksen hänen antamansa vekselin perusteella tutkimatta luottosopimuksen ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta erityisesti luoton korkojen ohella maksettavien kulujen osalta, ja esitti tälle tuomioistuimelle menettelyn uudelleen aloittamista koskevan pyynnön.

Koska FY:n vaatimus hylättiin, se valitti tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että koska alioikeus ei tutkinut luottosopimusta eikä sen ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, yksipuolisella tuomiolla todennäköisesti rikotaan direktiiviä 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut, ja pohtii, edellyttääkö unionin oikeus sitä, että sen on hyväksyttävä FY:n esittämä menettelyn uudelleen aloittamista koskeva pyyntö riippumatta siitä, että hän ei hakenut takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon.

Kyseinen tuomioistuin pyrkii erityisesti selvittämään, edellyttääkö unionin oikeus sitä, että sen on tulkittava laajasti kansallisia menettelysääntöksiä, joilla otetaan käyttöön ylimääräinen muutoksenhaku, jonka avulla yksityinen voi vaatia, että lainvoimaisella tuomiolla päätetty menettely aloitetaan uudelleen. Kansallisen lainsäädännön mukaan tällainen pyyntö voidaan hyväksyä erityisesti silloin, jos perustuslakituomioistuin on myöhemmin todennut, että kansallisen oikeuden säännös, johon on vedottu kyseisessä tuomioistuinmenettelyssä, on ristiriidassa perustuslain tai muun ylemmätasoisien säännöksen kanssa tai jos asianosaiselta on lainvastaisesti evätty toimintamahdollisuus oikeudenvastaisuuden vuoksi⁵.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee sitä, edellyttävätkö vilpittönty yhteistyötä koskeva velvollisuus ja vastaavuusperiaate sitä, että ensimmäinen näistä ylimääräisistä muutoksenhakekeinoista antaa mahdollisuuden vaatia lainvoimaisella tuomiolla päätetyn menettelyn aloittamista uudelleen myös silloin, kun unionin oikeuden tulkintaa koskevasta ennakkoratkaisutuomiosta⁶, jonka unionin tuomioistuin on antanut tällaisen lainvoimaisen tuomion jälkeen, käy ilmi, että kyseinen tuomio on annettu unionin oikeuden vastaisen kansallisen oikeuden säännökseen perusteella. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään, edellyttääkö periaate, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava unionin oikeuden mukaisesti, sitä, että kyseisen tuomioistuimen on tulkittava kansallisen oikeuden säännöstä, jossa säädetään asianosaisen mahdollisuudesta vaatia

⁴ Tuomio 13.9.2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711).

⁵ Kuten Puolan siviiliprosessikoodeksin 401¹ §:ssä ja 401 §:n 2 momentissa pääasiallisesti säädetään.

⁶ Jäljempänä tulkintaa koskeva ennakkoratkaisutuomio.

lainvoimaisella tuomiolla päätetyn menettely aloittamista uudelleen, jos häneltä on evätty toimintamahdollisuus oikeudenvastaisuuden vuoksi, siten, että sen soveltamisalaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Ensimmäinen kysymys

Todettuaan, että tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden kunnioittaminen ei merkitse sitä, että jäsenvaltioilla olisi velvollisuus säätää erityisistä muutoksenhakukeinoista, joiden avulla lainvoimaisella tuomiolla päätetty menettely voidaan aloittaa uudelleen tulkintaa koskevan ennakkoratkaisutuomion seurauksena, unionin tuomioistuin korosti lainvoiman periaatteen tärkeyttä unionin oikeusjärjestyksessä ja kansallisissa oikeusjärjestyksissä. Koska unioni ei ole antanut asiasta säännöksiä, on jäsenvaltioiden asiana antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään tämän periaatteen soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla mutta kuitenkin noudattaen vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta.

Jos sovellettaviin kansallisiin menettelysääntöihin sisältyy mahdollisuus, että kansallinen tuomioistuin voi tietyin edellytyksin purkaa lainvoimaisen ratkaisun muuttaakseen tilanteen kansallisen oikeuden mukaiseksi, tätä mahdollisuutta on vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen mukaisesti käytettävä, jos kyseiset edellytykset täyttyvät, jotta kyseinen tilanne saatetaan jälleen yhdenmukaiseksi unionin oikeuden kanssa. Erityisesti kansallisen tuomioistuimen on kansallisessa oikeudessa sovellettavien oikeussuojakeinoja koskevien menettelysääntöjen valossa tarkastettava vastaavuusperiaatteen noudattaminen ottaen huomioon asianomaisen oikeussuojakeinon kohde, peruste ja olennaiset osatekijät.

Nyt käsiteltävässä asiassa tämä tarkastaminen merkitsee sen tutkimista, onko tilanteessa, jossa kansallisessa oikeudessa annetaan yksityisille oikeus vaatia, että lainvoimaisella tuomiolla, joka perustuu Trybunał Konstytucyjny (perustuslakituomioistuin, Puola)⁷ myöhemmin perustuslain tai muun ylemmätasaisen säännöksen vastaiseksi toteamaan kansalliseen oikeussääntöön, päätetty menettely aloitetaan uudelleen, annettava yksityisille vastaava oikeus silloin, kun tällaisen lainvoimaisen tuomion jälkeen annetusta tulkintaa koskevasta ennakkoratkaisutuomiosta seuraa, että kyseinen lainvoimainen tuomio perustuu unionin oikeuden vastaiseen kansallisen oikeuden säännökseen.

Tällaisessa tarkastuksessa selvitetään, voidaanko näiden kahden ratkaisun todeta vastaavan toisiaan.

Tältä osin unionin tuomioistuin toteaa muun muassa, että perustuslakituomioistuimen ratkaisuihin sisältyy toteamus siitä, että kyseessä oleva kansallisen oikeuden säännös on Puolan perustuslain tai muun ylemmänasteisen säännöksen kanssa, eikä tällainen toteamus edellytä myöhemmän tuomioistuinratkaisun antamista ja siitä seuraa, että säännös menettää sitovan vaikutuksensa eikä se enää kuulu kansalliseen oikeusjärjestykseen, mistä seuraa välittömästi, että säännöksen perusteella annettu lainvoimainen tuomio menettää oikeudellisen perustansa.

⁷ Tästä tuomioistuimesta käytetään jäljempänä nimitystä perustuslakituomioistuin. Ratkaisuista, joissa perustuslakituomioistuin toteaa kansallisen oikeuden säännöksen tai tällaisen säännöksen tietyn tulkinnan olevan ristiriidassa Puolan perustuslain tai muun ylemmänasteisen säännöksen kanssa, käytetään jäljempänä nimitystä perustuslakituomioistuimen ratkaisut.

Tulkintaa koskevat ennakkoratkaisutuomiot eroavat perustuslakituomioistuimen ratkaisusta siltä osin kuin unionin tuomioistuin ei lausu unionin oikeutta tulkitessaan siitä, onko kansallisen oikeuden säännös mahdollisesti ristiriidassa unionin oikeuden kanssa. Vaikka unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa sitova tulkinta unionin oikeudesta, tästä tulkinnasta yksittäistapauksessa johtuvat seuraukset kuuluvat kansallisten tuomioistuinten vastuulle. Ennakkoratkaisumenettelylle ominaisen kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen tehtävien selkeän jaon vuoksi yksinomaan kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan ja soveltamaan kansallista oikeutta sekä soveltamaan käsiteltävänä olevassa asiassa tulkintaa, jonka unionin tuomioistuin on antanut vastauksena sen esittämään ennakkoratkaisupyynnöön.

Näin ollen silloin, kun kansallisen prosessisäännöksen mukainen ylimääräinen muutoksenhaku antaa yksityiselle mahdollisuuden vaatia, että lainvoimaiseen tuomioon johtanut menettely aloitetaan uudelleen, vetoamalla asianomaisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuimen myöhempään ratkaisuun, jossa todetaan, että kansallisen oikeuden säännös, jonka perusteella tämä tuomio on annettu, on ristiriidassa kyseisen jäsenvaltion perustuslain kanssa, SEU 4 artiklan 3 kohdassa ja vastaavuusperiaatteen nojalla ei edellytetä, että tätä muutoksenhakukeinoa voidaan käyttää myös silloin, kun vedotaan tulkintaa koskevaan ennakkoratkaisutuomioon⁸.

Toinen kysymys

Unionin tuomioistuin muistuttaa aluksi, että koska ainoastaan kansalliset tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tulkitsemaan kansallista oikeutta, on kansallisen tuomioistuimen tehtävänä arvioida ottaen huomioon yleisistä oikeusperiaatteista ja *contra legem* -tulkinnan mahdottomuudesta periaatteelle, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava unionin oikeuden mukaisesti, aiheutuvat rajoitukset, voidaanko kyseessä olevaa kansallisen oikeuden säännöstä, jonka perusteella lainvoimaisella tuomiolla päätetty menettely voidaan aloittaa uudelleen, jos asianosaiselta on evätty toimintamahdollisuus oikeudenvastaisuuden vuoksi, tulkita laajasti siten, että kyseisen menettelyn uudelleen aloittamisen perusteen soveltamisalaan kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne.

Unionin tuomioistuin kuitenkin antaa ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle tiettyjä ohjeita ennakkoratkaisupyynnössä olevien tietojen perusteella.

Unionin tuomioistuin huomauttaa erityisesti, että alioikeudessa käytyä menettelyä on tutkittava kokonaisuudessaan ottaen huomioon paitsi se, että yksipuolinen tuomio on annettu tutkimatta viran puolesta FY:n kanssa tehdyn luottosopimuksen ehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, myös takaisinsaantia tällaiseen tuomioon koskevan oikeuden käyttämiseen liittyvät menettelysäännöt.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis selvitettävä, voivatko pääasiassa kyseessä olevat menettelysäännöt evätä asianosaiselta toimintamahdollisuuden oikeudenvastaisuuden vuoksi kyseessä olevassa kansallisen oikeuden säännöksessä tarkoitettussa merkityksessä, siltä osin kuin niiden avulla ei voida taata kuluttajalle direktiivin 93/13 perusteella kuuluvien oikeuksien kunnioittamista.

⁸ Sillä edellytyksellä, että tällaisen perustuslakituomioistuimen ratkaisun tosiasialliset vaikutukset kansallisen oikeuden säännökseen tai tällaisen säännöksen tulkintaan, jonka perusteella kyseinen lainvoimainen tuomio on annettu, johtuvat suoraan tästä ratkaisusta.

Unionin tuomioistuin toteaa lisäksi, ettei se, että lainvoimaisella tuomiolla päätetyn menettelyn uudelleen aloittamista koskeva oikeus myönnetään sen periaatteen perusteella, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava unionin oikeuden mukaisesti, ole ainoa keino, jonka avulla kuluttajalle voidaan taata direktiivillä 93/13 tavoiteltava suoja pääasiassa kyseessä olevan kaltaisissa olosuhteissa.

Jäsenvaltioiden velvollisuus varmistaa niiden oikeuksien tehokkuus, joita yksityisillä on unionin oikeuden perusteella, merkitsee tehokasta oikeussuojaa koskevaa vaatimusta erityisesti tällaisiin oikeuksiin perustuvien oikeussuojakeinojen menettelysääntöjen osalta. Jos takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon koskevien menettelysääntöjen avulla ei siis voida taata kuluttajille direktiivin 93/13 perusteella kuuluvien oikeuksien kunnioittamista, kyseinen menettely ei ole yhteensopiva kuluttajien tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden kanssa.

Jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näin ollen katsoo, että sen hahmottelema tulkinta ei tule kyseeseen, että FY:n kaltaisella kuluttajalla on oltava käytettävissään muu oikeussuojakeino, jotta hänelle voidaan tosiasiallisesti taata direktiivillä 93/13 tavoiteltu suoja.

Tällaisessa tilanteessa tehokkuusperiaate edellyttää, että direktiivillä 93/13 vahvistettujen oikeuksien kunnioittaminen taataan yksipuolisen tuomion täytäntöönpanomenettelyssä taikka sen päätyttyä. Tilanteessa, jossa täytäntöönpanomenettely on päättynyt, kuluttajan on voitava vedota myöhemmässä erillisessä oikeudenkäynnissä sopimuksen ehtojen kohtuuttomuuteen voidakseen käyttää tehokkaasti ja täysimääräisesti kyseiseen direktiiviin perustuvia oikeuksiaan korvauksen saamiseksi näistä ehdoista aiheutuneesta taloudellisesta vahingosta.